

Liturgia online – <http://www.liturgia.hu>

Szerző Verbényi István

Cím Liturgikus megújulás Magyarországon

Megjelenés Távlatok 58 (2002) 531-535

Tárgyszavak Internet, liturgikus megújulás, liturgikus könyvek, II. Vatikáni Zsinat

Liturgikus megújulás Magyarországon

Negyven éve kezdődött el a II. Vatikáni Zsinat, s ennek egyik első dokumentuma – a Liturgikus Konstitúció – 1963. decembert 4-én jelent meg. Kétségtelenül, a 20. század liturgikus mozgalmi, XII. Pius pápa *Mediator Dei* (1947) kezdetű enciklikája, számos, a kor igényei szerint alakított liturgikus rendelkezése (esti szentmise, szentségi böjt, nagyhét liturgiája) nagyban előkészítették az SC¹ gyors megjelenését. A világhírű magyar professzor, Radó Polikárp bencés szerzetes részt vett a Zsinaton s az ő hagyatékában megtaláltam az egyes üléseken kiadott szövegeket, és az általa készített jegyzeteket. Ebből kiderül, hogy a fő fejezeteket már szinte teljesen kialakították, és a módosításokat nagyon gyorsan átvezették. Részletesen már több, a jegyzőkönyvek szerint készült művekben feldolgozták².

Ahhoz, hogy hazai állapotunkról valamelyest is hű képet adjunk, a következő szempontok alapján végzünk vizsgálatot: a liturgikus könyvek kiadása; pozitív és negatív tapasztalatok; kilátásaink a jövőre.

1. A liturgikus könyvek kiadása

A Liturgikus Lexikon³ 2001. évi kiadása a latin nyelvű liturgikus könyvek felsorolásában 31 kiadványt jelöl meg, ebből 9 magyar nyelven még nincs kiadva, de közülük 3 római jóváhagyása már rendben van.

A Miskolc könyv magyar nyelvű 2. kiadása az 1975. évi kiadás alapján készült. A 3. kiadás bevezetőjének teljes fordítása elkészült, római jóváhagyása majd később. A Szentmise Olvasmányai közül a végleges kiadásban már csak egyetlen kötet hiányzik, amely a Különleges alkalmakra, a Rituális és Gyászmisékre való szentírási szakaszokat tartalmazza. Ez rövidesen elkészül.

A szentségek kiszolgáltatásához az első, sokszorosított kiadások vannak használatban. Kivétel a *Pontificale Romanum*-hoz tartozó *A püspök, a pap és a szerep szentelése*. Jóváhagyott kéziratban elkészült és használatba is került *A templom és az oltár szentelése, Az olajok megáldása* című szertartáskönyv

Az *Imaórák liturgiájának* 1991. évi hivatalos kiadásával végre lezárult a több évtizedes áldatlan állapot a különböző szövegek között. Örömmel üdvözölhetjük az egy kötetes *Imaórák liturgiáját*, amely az olvasmányos imaóra kivételével mindent

tartalmaz. Praktikussága miatt továbbra is használatban van az ún. *Kis zsolozsma*, amelyet szívesen és sokan használnak magánimádságként is.

Pozitívumként kell megemlíteni, hogy megjelent *A világi lelkipásztori kisegítők kézikönyve* (1995), amely a szolgálatukkal kapcsolatos legfontosabb liturgikus szövegeket tartalmazza. Nemcsak jogi és liturgikus rendelkezéseket közöl, hanem a liturgia végzésében is segítséget nyújt. Csak az a sajnálatos, hogy egyelőre nem kapható. A másik jelentős dokumentum több római Kongregáció által kiadott *Rendelkezés néhány olyan kérdésben, amely világi hívőknek a lelkipásztorok szolgálatában való együttműködésből fakad* (1998). Fontos volt e kiadvány megjelentetése, mert számos visszaélést és helytelen gyakorlatot kellett megszüntetni. Itt érdemes megemlíteni a *Római dokumentumok* sorozat (sorozatszerkesztő: Németh László) remek válogatásait, amelyek a liturgikus élet különböző területeit is érintik. Szerepel köztük olyan is, amely sok éves késéssel jelent meg, de a szakemberek számára így is nagy segítség⁴. Fontos kiadvány a *Liturgiam authenticam*, a népnyelvek használatáról szóló instrukció. Részletesen meghatározza a fordítások szabályait, és elítéli a nálunk kevésbé jellemző visszaéléseket.

A felsorolásból következik, hogy nagyon sok tartozása van még a magyar egyháznak a liturgikus kiadványok területén.

2. A pozitív tapasztalatok

A Zsinat dokumentumai először kis füzetekben, majd gyűjteményes formában, több kiadásban is megjelentek⁵. Sajnos, részletes kommentárral azonban még ma sem rendelkezünk.

A hittudományi főiskolák tanulmányi rendjének kidolgozása alkalmával elkészültek a liturgia jegyzetei is. Várnagy Antal többször kiadott jegyzetei végül egységes tankönyvben jelentek meg, több kiadásban⁶. Felsőoktatási intézményeinkben nem mindenütt szakember oktatja a liturgia tantárgyát, így nem lehet csodálkozni a képzések elégtelenségén.

Az viszont örömmel állapítható meg, hogy a világiak részéről milyen nagy az igény a liturgia tudománya iránt. Azok az oktatók, akik a levelező tagozatokon tanítanak, ezt egyértelműen állíthatják. Egyre több értékes cikk jelenik meg folyóiratokban, újságokban, ugyancsak dicséretre méltó a könyvkiadók törekvése a liturgikus témájú könyvek megjelentetése iránt. Nem akarok a részletekbe belebocsátkozni, csak egyetlen utalással jelzem, hogy az olasz bencés-ferences kiadású *Rivista Liturgica* folyóirat ez évi 6. száma ismerteti a magyar nyelven megjelent liturgikus művek utóbbi két évben megjelent különböző írásait (szerző: Füzes Ádám).

A közeljövő egyik jelentős kiadványa lesz a több kötetből álló, Szent István Társulatnál megjelenő *A liturgikus tudományok kézikönyve*. Ez néhány éve készült, a római Pápai Liturgikus Intézet öt kötetes tankönyve. Eredetileg angol és olasz nyelven jelent meg, és a magyar kiadás munkálatai is előrehaladott állapotban vannak. A főszerkesztő, a bencés Anscar J. Chupungco négy kötetre szűkítette le a magyar kiadás anyagát. Remélhetőleg az I. kötetet tavasszal már a kezünkben

tarthatjuk, és félévenként folyamatosan jelennek meg az újabb kötetek. A kötetek témái: Bevezetés a liturgiába; Az Eukarisztia; A szentségek és a szentelmények; A liturgikus tér és idő. Az egyes témákat a szakma legkiválóbb szakemberei írták, így méltán nagy érdeklődésre tarthat majd számot.

Az SC megjelenésétől kezdve a liturgikus lelkiesség formálásában jelentős szerepet töltöttek be a különböző előadások és továbbképzések. Ezeket nemcsak papok, hanem világi hívek, kántorok, sekrestyések részére is tartották. A lelkigyakorlatokon nemcsak a papság, hanem a hívek igényesebb része is részt vett, a liturgikus élet ünneplései által megtapasztalhatták annak szépségét, gazdagságát és jelentőségét a mindennapi életben. Ezért is találunk ma sok templomban tevékeny liturgikus szolgálatot végző gyermekeket és felnőtteket egyaránt.

3. A negatív jelenségek

Azonban nem mehetünk el szó nélkül negatív tapasztalatok mellett sem. Elsősorban a pozitív oldalról mutattam be a hazai állapotokat. Sajnálatos, hogy a katekumenátus, a hit útja még nem honosodott meg igazán a magyar egyházban. Csodabogárnak tartják azokat a lelkipásztorokat, akik gondosan megszervezve, felépítve vezetik végig a beavató szentségekre készülőket. Sokan talán a lényegét sem értik ennek. Ez az út nemcsak a keresztség szentségéig, hanem utána is tart, sőt nyugodtan mondhatjuk, az egész életünkön végig megy. A hit útján megyünk az örök élet felé. Éppen ezért a szentségi katekézisek fontosak, sőt elengedhetetlenek mondanám őket. A több éves előkészítés akár az elsőáldozásra, akár a bérmálásra nem más, mint a hit útján való járás mindenkinek az életkori és személyi sajátosságai szerint. Valójában nem csoportos, hanem személyes vezetés ezen a sokszor nem könnyű úton.

Hány pap érzi visszásnak a fiatal párok gyorsalpaló felkészítését, amikor már majdnem a szentség érvényességét is meg lehet kérdőjelezni. Mennyire nem a hit útján való járást élik meg azok, akik nem gondolnak beteg családtagjaik szentségi ellátására. Mintha a szentségek nem is az üdvösség eszközei lennének. Aztán szeretteik eltávozása után lelkiismeretük vádolja őket mulasztásuk miatt.

Már Szent Ágoston is méltatlanságának adott hangot, amikor megkívánta, hogy a templomban csak olyan imádságot olvassanak, amit a „doctus”, azaz a püspök látott. Ma számos liturgikus kiadvány, jámbor ájtatosságot tartalmazó füzet jelenik meg egyházi jóváhagyás nélkül. Ezek után nem csodálkozhatunk, hogy mennyi furcsa és hitüinktől teljesen idegen gondolat fogalmazódik meg híveink ajkán.

4. Kilátásaink a jövőre

Az utóbbi egy esztendőben olyan események történtek, amelyek komoly előrelépésre adnak lehetőséget. A számos liturgikus és egyházzenei vitát és problémát megelégtelve a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia úgy döntött 2001. nyári konferenciáján, hogy a régi tervet megvalósítja, és liturgikus intézetet fog alapítani. Döntésének megfelelően megalapította 2002. január 1-i hatállyal a

Magyar Liturgikus és Egyházzenei Intézetet (MALEZI). Feladata az, hogy a két szakterület művelése által előmozdítsa a liturgikus és egyházzenei életet. Így feladata, hogy az Országos Liturgikus Tanács megbízására előkészítse a liturgikus szertartáskönyvek és énekkönyvek kiadását, segítséget nyújtson a lelkipásztoroknak, egyházi közösségeknek, szakmai előadásokat szervezzen és tartson, könyv és folyóiratok kiadásával segítse elő hosszú távon is a hazai liturgikus életet.

A feladatoknak megfelelően az Intézet két szekciót foglal magába: a liturgikus és az egyházzenei szekciót. Mindkettőben szakképzettséggel rendelkező fő és szakreferens dolgozik. Bár az Intézet a tevékenységét megkezdte, de nagyon az elején tartunk.

Elkészítettük és további munkára átadtuk az OLT-nak a *Házasságkötés szertartásának* 2. kiadását és javaslatot tettünk az új ünnepek miatt a kalendárium módosítására. Folyamatosan foglalkozunk a Mária misékkal, a Katekumenátus teljes könyvével (OICA) és az *Áldások könyvével*. Ehhez a munkához kívánjuk még hozzákapcsolni a Preoratóriumot, a litániák és egyéb ájtatosságok könyvét.

Munkánkban a fontossági sorrend dönt. A *Missale Romanum* 3. kiadása sok újdonságot tartalmaz. A bevezetőt az OLT már elkészítette, de sok újdonságot tartalmaznak a liturgikus szövegek is. Az alapító okiratban lefektetett előírások szerint előbb vagy utóbb el kell kezdeni a népénektárak felülvizsgálatát éppen úgy, ahogy a németek teszik a *Gotteslob* c. ima és énekeskönyvükkel.

E néhány hónap után is már segítségére tudunk lenni a liturgia és egyházzene iránt érdeklődőknek. Az Intézetnek van honlapja. Elérhetőségünk: www.malezi.hu. Itt különböző információk találhatóak az Intézetről, szakmai előadások témái, amelyeket az Intézet liturgikus szakemberei tartanak minden szerdán 18³⁰-kor az Egyetemi templomban. Levelezőlista, szövegtár, hírek és kiadványok próbálnak több információt nyújtani. Megtalálhatók a különböző hazai és külföldi szakintézmények, könyvkiadók linkjei is. Mivel a kántorképző, a kántortovábbképző és karnagyképző is (az egyházi fenntartású) az Intézethez tartozik, így ezekről is információ található.

Csak néhány hete került fel egy új Web-lap. Elérhetősége: www.liturgia.hu. Folyamatos munka alatt áll. Talán a legjelentősebb része már most is a cikkgyűjtemény, amelybe válogatás útján kerülhetnek be cikkek. A Liturgikus linkek megadják a különböző nemzeti liturgikus tanácsok elérhetőségét. Ezt még folyamatosan bővíteni fogjuk.

Szeptembertől jelenik meg az Új Ember kiadó kiadványaként a nagyon rövid idő alatt nagy sikert aratott *Adoremus* c. havi füzet, amely a liturgikus naptár szerint tartalmazza a napi miseszövegeket és magyarázatokat. Ennek megjelenéséhez is szakmai segítséget adunk.

A 2003. év jelentős eseménye lesz, hogy december 4-én ünnepeljük az SC kiadásának 40. évfordulóját. Ebből az alkalomból tudományos konferenciát rendezünk a MALEZI – reményünk szerint – új székhelyén, s az előadások között kiemelt szerepet kap a magyarországi liturgikus fejlődés is.

*****

A liturgikus tudományok jeles úttörője Tomasi Szent József⁷ teatinus szerzetes, bíboros (1649-1713). II. János Pál pápa 1986. október 12-én avatta szentté. Jeles történész, liturgikus, biblikus és teológus volt. A legrégebb liturgikus kódexek és kéziratok kiadásával azonban a modern liturgikus tudományt⁸ indította el. Ő adta ki először a Sacramentarium Gelasianum-ot más liturgikus forrással együtt 1680-ban. Sokirányú tevékenységét a Szentatya ezekkel a szavakkal méltatta a szentté avatáson: „Számos lelkipásztori motívuma van ennek a szentté avatásnak. A legelső az, amit ő a liturgikus kultusz területén végzett, a legszélesebb körben előmozdította életében és tudományos írásaiban. Az új szent tanúságtétele időszerű napjainkban, húsz esztendővel a II. Vatikáni Zsinattól, amely fellendülést hozott a liturgikus élet megújításában. A szent, akit ma szentté nyilvánítottunk, segítsen minket, hogy megértsük és igazi értelemben megvalósítsuk ezt a megújulást”⁹. Intézetünk, de a szent liturgia valamennyi művelője különösképpen mennyei születésnapján (a Martyrologiumban jan. 1-én található, a Teatinus rend az újév miatt jan. 3-án ünnepli) kéri segítségét ahhoz a munkához, amelyet a magyar liturgikus élet fejlődéséért mindannyiunknak napról napra meg kell valósítani.

---

¹ A Liturgikus Konstitúció rövidítéseként a kezdőszavak szerinti jelölést használom: SC (*Sacrosanctum Concilium*)

² BUGNINI, A., *La riforma liturgica*, CLV Roma, 1997

³ *Liturgikus lexikon*, SZIT Budapest, ¹1989, ²2001, Szerk.: Arató M. - Verbényi I.

⁴ *Az állandó diakónusok képzésének alapszabálya*. * *Az állandó diakónusok életének és szolgálatának direktóriuma*, SZIT, Budapest, 2001; *Rendelkezés az Eukarisztia titkának megünnepléséről*, A Szent Rítuskongregáció dokumentuma, SZIT, Budapest, 2002; *Körlevél a húsvéti ünnepek előkészítéséről és megünnepléséről*, Az Istentiszteleti Kongregáció dokumentuma, SZIT, Budapest, 2002.

⁵ *A II. Vatikáni Zsinat tanítása*, SZIT, Budapest, 1986

⁶ VÁRNAGY Antal, *Liturgika*, Lámpás kiadó, Abaliget, 1993

⁷ CATTANEO, E, *Il culto cristiano in occidente*, CLV, Roma, 1978, 386. o.

⁸ SCICOLONE, I, *Il cardinale Giuseppe Tomasi di Lampedusa e gli inizi della scienza liturgica*, «Studia Anselmiana» 82, Roma 1961, 70. o.

⁹ *L'Osservatore Romano*, Edizione settimanale (n. 2013) 16. ott. 1986. 5. o.